

Centrum Badań
nad Uprzedzeniami

Stereotypy dotyczące Romów w Polsce. Wyniki sondażu internetowego.

Dominika Bulska

Warszawa, 2018

We wrześniu 2017 roku na łamach Gazety Wyborczej¹ opisana została historia Emila Strausa, Roma, który chcąc kupić kiosk w centrum handlowym w Olsztynie, spotkał się ze zdecydowaną odmową ze strony prezesa tejże instytucji. Tym, co w dużej mierze przebijało się z opublikowanej historii, były odwołania do stereotypowych przekonań na temat Romów w Polsce. Z jednej strony, główny aktor historii opowiadał o tym, jak prezes centrum handlowego w jednej z rozmów zarzucił mu, że towar, który Straus chciałby sprzedawać w kiosku, jest niewiadomego pochodzenia, sugerując, że może warto byłoby wezwać policję, by ta zbadała sprawę. Z drugiej strony, w zacytowanej w tekście wypowiedzi prezesa, będącej odpowiedzią na pytanie o powód, dla którego nie chciał udostępnić kiosku temu konkretnemu najemcy, pojawiły się słowa odwołujące się bezpośrednio do skojarzeń Roma z kulturą i muzyką. Prezes centrum handlowego wspominając stereotyp muzycznych Romów chciał tym samym udowodnić, że nie ma nic przeciwko tej grupie mniejszościowej. Innym razem, we wrześniu 2015 roku, również w Gazecie Wyborczej opublikowano opowieść o sędzi Adamie Kanafku², przewodniczącym wydziału dziewiątego karnego w bielskim sądzie rejonowym, który, umarzając postępowanie w sprawie nienawistnej wypowiedzi względem Romów, w uzasadnieniu napisał, że Romowie to grupa, która nie chce się asymilować, a jej przedstawiciele są bez ambicji i mają skłonność do żebractwa. Opinia ta była szczególnie krzywdząca, bowiem wyszła z ust osoby, która z zasady powinna być bezstronna. Dwie przywołane historie to tylko przykład tego, jak w społeczeństwie polskim postrzegani są Romowie i jak ów wizerunek może negatywnie odbijać się na życiu członków i członkiń tej mniejszości.

Postawy wobec Romów w Polsce

Według różnych szacunków mniejszość romska stanowi od 0,03 do 0,07³ proc. populacji w Polsce, co oznacza, że obecność przedstawicieli tej mniejszości narodowej w

---

¹ <http://olsztyn.wyborcza.pl/olsztyn/7,150375,22346919,manhattan-nie-dla-cygana-pan-emil-opuscil-centrum-handlowe.html>

² <http://wyborcza.pl/1,75398,18923162,czy-sad-w-bielsku-bialej-romow-nie-lubi-sklonnosc-do-zebrania.html>

³ Według spisu powszechnego z 2011 roku w Polsce mieszka siedemnaście tysięcy osób, które deklarują romskie pochodzenie (GUS, 2013) co stanowi około 0,04 procenta polskiej populacji. Inne szacunki podnoszą tę liczbę do około 30 tysięcy, co nadal stanowi jedynie 0,07 procenta populacji; GUS. (2013). Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Warszawa: GUS; Romopedia. (2015, 13 07). Liczebność Romów w Polsce, Pobrano z lokalizacji: http://romopedia.pl/index.php?title=Liczebno%C5%9B%C4%87_Rom%C3%B3w_w_Polsce#Wsp.C3.B3.C5.82czesne_dane

naszym kraju jest znikoma. Trudno zatem dziwić się temu, że odsetek Polaków deklarujących, że znają i utrzymują bliższe kontakty z Romami również jest niewielki. Przykładowo, w badaniach prowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, jedynie 19 proc. osób badanych przyznało, że zna osobiście jakąś osobę narodowości romskiej⁴. Jednakże, mimo ograniczonego kontaktu z przedstawicielami tej mniejszości, Polacy od lat konsekwentnie deklarują negatywny stosunek do tej grupy narodowej. Analizy przeprowadzone przez Mikołaja Winiewskiego, Martę Witkowską i Michała Bilewicza w 2015 roku, poświęcone wynikom sondaży realizowanych przez CBOS i OBOP i porównujące stosunek Polaków do 14 grup narodowościowych (w tym Żydów, Niemców lub Rosjan) pokazują, że od końca lat 80-tych Romowie to najbardziej nielubiana grupa spośród wszystkich uwzględnionych w analizowanych sondażach⁵.

Co ciekawe jednak, współczesnych opracowań poświęconych temu, jakie stereotypy na temat Romów funkcjonują w społeczeństwie polskim, jest względnie niewiele. Jako jeden z przykładów analizy treści stereotypów antyromskich podać można badania lingwistyczne Renaty Dźwigoł, która, na podstawie przeglądu słowników języka polskiego, opisała to, jakie dodatkowe znaczenia w języku polskim na słowo Cygan. Z jej dociekań wynika, że poza nazwą grupy etnicznej słowo to powiązane jest m.in. z takimi określeniami, jak oszust/złodziej, spryciarz/cwaniak, leń/partacz, włóczęga/człowiek niefrasobliwy czy muzykant⁶. Badania przeprowadzone na reprezentatywnej próbie Polaków przez zespół Centrum Badań nad Uprzedzeniami w 2009 roku wskazują zaś, że wśród określeń używanych najczęściej do opisu Romów/Cyganów, Polacy wymieniali takie, jak: oszuści/oszustwo (ok. 22 proc.), złodzieje (19,20 proc.), leniwi (ok. 19 proc.), weseli (ok. 12 proc.) czy muzykalni (nieco ponad 8 proc.)⁷. Te dwa przykłady badań pokazują to, w jaki sposób mówi się i myśli o Romach w Polsce, jednak na ich podstawie trudno jest odpowiedzieć na pytanie o to, jak wygląda rozpowszechnienie różnego typu stereotypów na temat tej grupy narodowej w społeczeństwie polskim. Ponadto, opisane badania nie pozwalają również stwierdzić, jakie są konsekwencje poszczególnego typu

---

⁴ CBOS (2008), POSTAWY WOBEC ROMÓW W POLSCE, CZECHACH, NA WĘGRZECH I SŁOWACJI, Komunikat z badań, pobrany z: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2008/K_104_08.PDF

⁵ Winiewski, M., Witkowska, M., & Bilewicz, M. (2015). Uprzedzenia wobec Romów w Polsce. *Uprzedzenia w Polsce*, 65.

⁶ Dźwigoł, R. (2007). Stereotyp Cygana w języku polskim. W: P. Borek. (red.) *Romowie w Polsce i Europie: historia, prawo, kultura*. Kraków Wydawnictwo Naukowe UP.

⁷ Winiewski, M., Witkowska, M., & Bilewicz, M. (2015). Uprzedzenia wobec Romów w Polsce. *Uprzedzenia w Polsce*, 65

przekonań na temat Romów, w tym przede wszystkim, w jaki sposób stereotypy antyromskie związane są z poparciem dla przemocy wobec tej grupy narodowej. Zagadnienie to jest zaś o tyle ważkie, że Romowie to trzecia co do częstości grupa, wobec której Polacy dopuszczają się przestępstw z nienawiści⁸. Co więcej, analizy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji pokazują, że przestępczość motywowaną romofobią charakteryzuje wysoki udział czynów polegających na znieważeniu w kontakcie bezpośrednim⁹ – czyli czynów będącym konkretnym typem przemocy werbalnej, zakładającej, że sprawca wchodzi w bezpośredni kontakt z ofiarą przestępstwa.

Zważywszy na poruszone powyżej kwestie, niniejszy raport ma na celu znalezienie odpowiedzi na dwa pytania badawcze:

- 1) Jakie stereotypy na temat Romów cieszą się największym poparciem wśród Polaków?
- 2) W jaki sposób poszczególne stereotypowe przekonania na temat Romów związane są z akceptacją różnych form przemocy względem tej grupy?

Postawy względem Romów

Zaprezentowane w raporcie analizy zostały przeprowadzone w oparciu o dane pochodzące z sondażu internetowego, zrealizowanego na reprezentatywnej próbie użytkowników polskiego internetu (N = 1285) za pomocą panelu badawczego Ariadna. W celu zmierzenia stereotypów na temat Romów uczestnikom badania zaprezentowano szereg stwierdzeń, pochodzących z zaadaptowanej skali stereotypów antyromskich, stworzonej przez Annę Kende i współpracowniczkę¹⁰. W artykule opisującym oryginalną skalę badaczki, w wyniku eksploracyjnej analizy czynnikowej, wyróżniły trzy podskale:

---

⁸Prokuratura krajowa (październik, 2017). Wyciąg ze sprawozdania dotyczącego spraw o przestępstwa popełnione z pobudek rasistowskich, antysemitycznych lub ksenofobicznych prowadzonych w I półroczu 2017 roku w jednostkach organizacyjnych prokuratury. Warszawa: PK. Pobrano z: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2017/12/8ffee219b2f4dd56387508008eee13a5.pdf>

⁹ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (maj, 2016). Analiza przestępczości z nienawiści. Warszawa: MSWiA. Pobrane z: https://www.spoleczenstwoobywatelskie.gov.pl/sites/default/files/analiza_mswia_policja.pdf

¹⁰ Kende, A., Hadarics, M., & Láštiová, B. (2017). Anti-Roma attitudes as expressions of dominant social norms in Eastern Europe. *International Journal of Intercultural Relations*, 60, 12-27.

- 1) *Jawnych uprzedzeń antyromskich*, na którą składały się takie stwierdzenia, jak: „Roma people tend to make more criminal acts than other people” czy „There are very little proper or reasonable Roma people.”
- 2) *Niezasłużonych korzyści*, w skład której wchodziły takie pozycje, jak „I think that Roma people in this country are given preferential treatment in certain aspects.” czy „Roma people are given more government money than they should be given.”
- 3) *Różnic kulturowych*, na którą składały się takie pozycje, jak „Music and dancing is something Roma children already learn in the womb.” lub „The musical talent of Roma people is superior to that of non-Roma Hungarians.”

Z uwagi na to, że skala postaw antyromskich została skonstruowana na Węgrzech oraz przetestowana na Słowacji, jednak dotychczas nie była używana w Polsce, przed przeprowadzeniem dalszych analiz przyjrzelśmy się wartościom psychometrycznym tego narzędzia. W związku z tym, że w wyniku eksploracyjnej analizy czynnikowej uzyskaliśmy podobną, trzyczynnikową strukturę, a rzetelność każdej z podskal była dobra lub zadowalająca¹¹, w prowadzonych dalej analizach stosowaliśmy skalę zgodną z oryginałem.

Uznając, że potencjalnymi korelatami stereotypów na temat Romów mogą być poglądy polityczne, uczestników poprosiliśmy również o odpowiedź na pytanie o ich przekonania polityczne. Zadaniem respondentów było określenie, gdzie, na skali od 1 – zdecydowanie lewicowe do 7 – zdecydowanie prawicowe znajdują się ich poglądy polityczne. W przeprowadzonych przez nas analizach kontrolowaliśmy także zmienne demograficzne, takie, jak płeć, wiek oraz wykształcenie (mierzone jako najwyższy osiągnięty stopień wykształcenia).

W pierwszej kolejności przyjrzelśmy się temu, jak wygląda poparcie dla trzech typów stereotypów o Romach w Polsce. W trakcie badania, zadaniem uczestników odpowiadających na pytania o Romach było określenie, na ile zgadzają się z każdym ze stwierdzeń, używając skali od 1 – *zdecydowanie się nie zgadam*, do 5 – *zdecydowanie się zgadzam*. Wykresy 1, 2

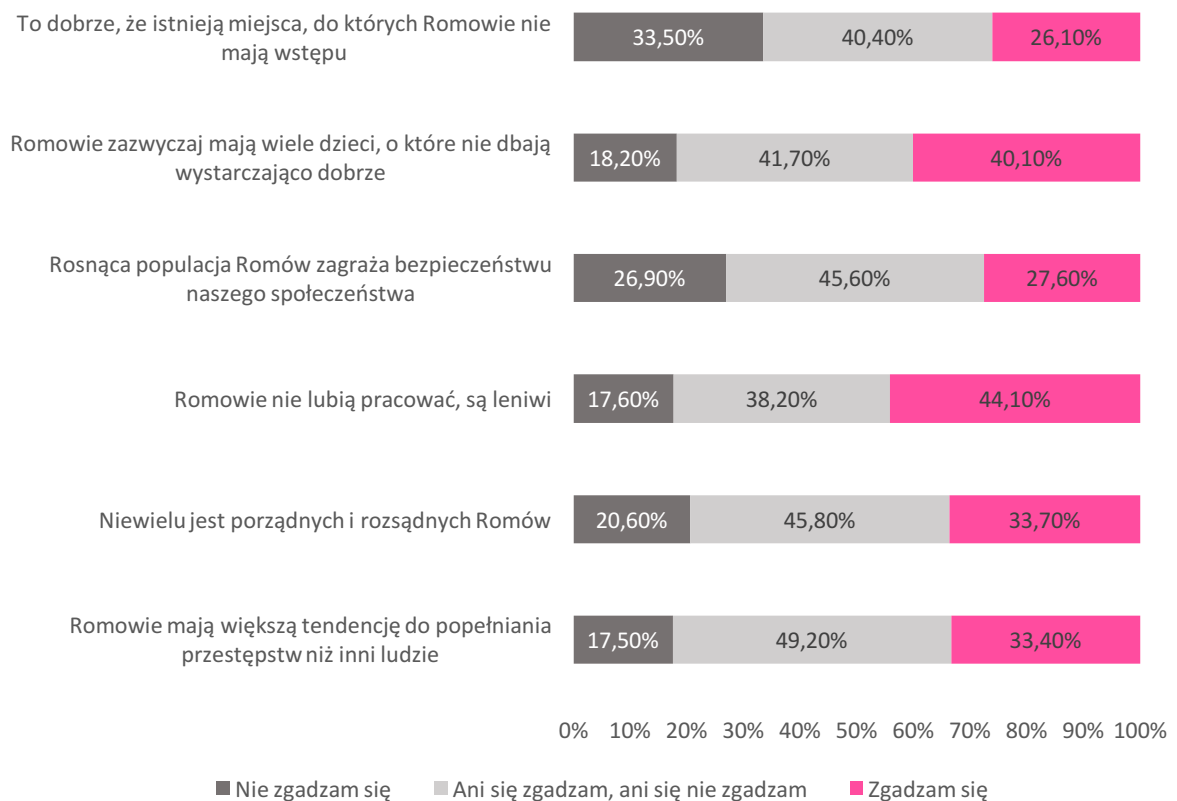
---

¹¹ W skład każdej z podskal weszły dokładnie te same pozycje, a rzetelność każdej z nich wyniosła: dla podskali jawnych uprzedzeń $\alpha = 0,90$, dla podskali niezasłużonych korzyści $\alpha = 0,89$, zaś dla podskali odmienności kulturowej $\alpha = 0,84$. Ponadto, analiza confirmacyjna wykazała, że struktura czynnikowa jest porównywalna do tej uzyskanej w badaniach na Węgrzech i Słowacji. Co prawda wskaźnik dopasowania modelu okazał się być istotny $\chi^2(96) = 647,39$; $p < .001$, jednak to może być kwestia bardzo dużej próby. Jednakże, kryterium relatywnego χ^2 sugerowało dobre dopasowanie modelu, podobnie jak inne, bardziej kompleksowe wskaźniki: CFI = 0,95; RMSEA = 0,07 [0,06; 0,07]. Narzędzie to jest nie tylko stabilne, ale również może być stosowane do badań międzykulturowych.

i 3 prezentują procentowy rozkład odpowiedzi na każde z pytań we wszystkich trzech podskalach. Dla przejrzystości prezentowanych danych odpowiedzi 1 i 2 zostały zagregowane jako „nie zgadzam się”, zaś odpowiedzi 4 i 5 jako „zgadzam się”.

Wykres 1. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytania w podskali jawnych uprzedzeń antyromskich.

Jawne uprzedzenia antyromskie

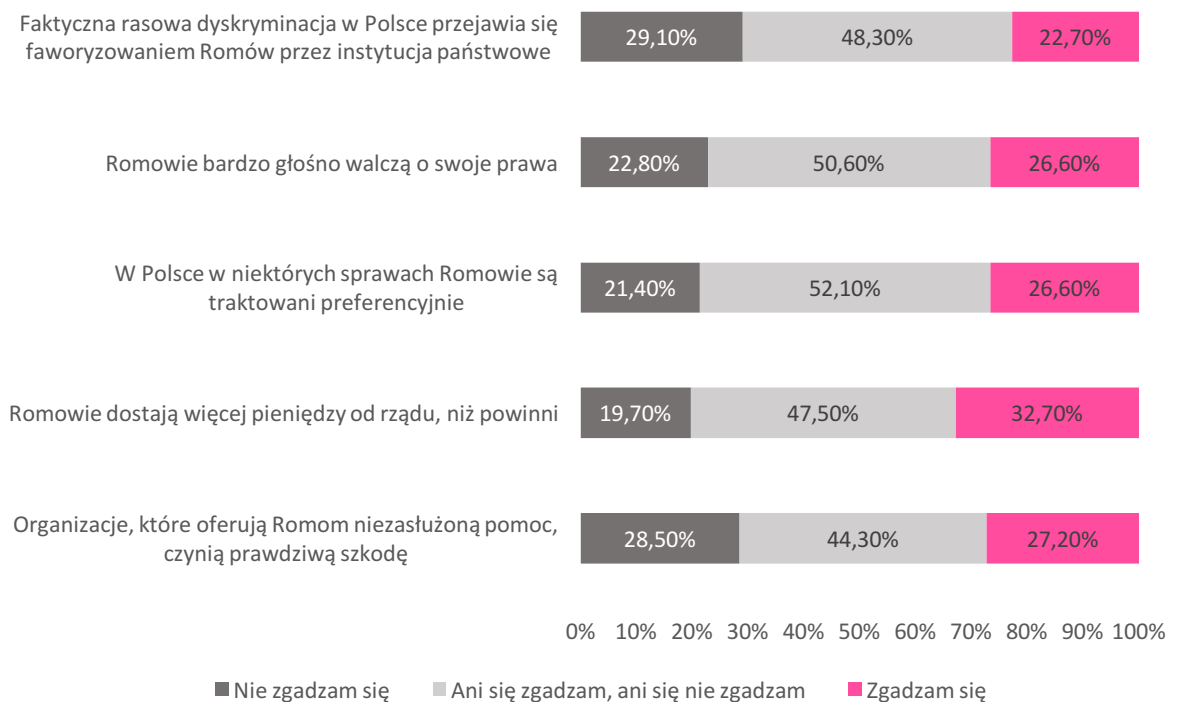
Jak prezentuje wykres powyżej, stwierdzenia pochodzące z podskali jawnych uprzedzeń antyromskich są w Polsce względnie popieranym typem przekonań na temat Romów. Zależnie od pytania, od 26 proc. do 44 proc. osób badanych było skłonnych zgodzić się z danym stwierdzeniem. Ponadto, średnia skali ($M = 3,16$, $SD = 0,89$) była istotnie wyższa od jej środkowego punktu¹², co oznacza, że w społeczeństwie polskim wizerunek Roma odnoszący się do patologii jest względnie rozpowszechniony. Stwierdzenia znajdujące się w tej skali podkreślają bowiem domniemane leniwość przedstawicieli tej grupy etnicznej oraz ich

¹² $t(1338) = 6,52$; $p > 0,001$

skłonność do popełniania przestępstw. Jeśli chodzi o cechy demograficzne osób przyznających się do jawnych uprzedzeń antyromskich, wyniki analiz korelacji pokazują, że to osoby młodsze i o bardziej prawicowych poglądach¹³ są bardziej skłonne zgadzać się z tego typu stwierdzeniami. Warto jednak zaznaczyć, że współczynniki korelacji są niewielkie. Ponadto, co ciekawe, zarówno kobiety jak i mężczyźni byli równie skłonni zgadzać się ze sformułowaniami należącymi do skali jawnych uprzedzeń antyromskich.

Wykres 2. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytania w skali niezastużonych korzyści czerpanych przez Romów.

Niezastużone korzyści

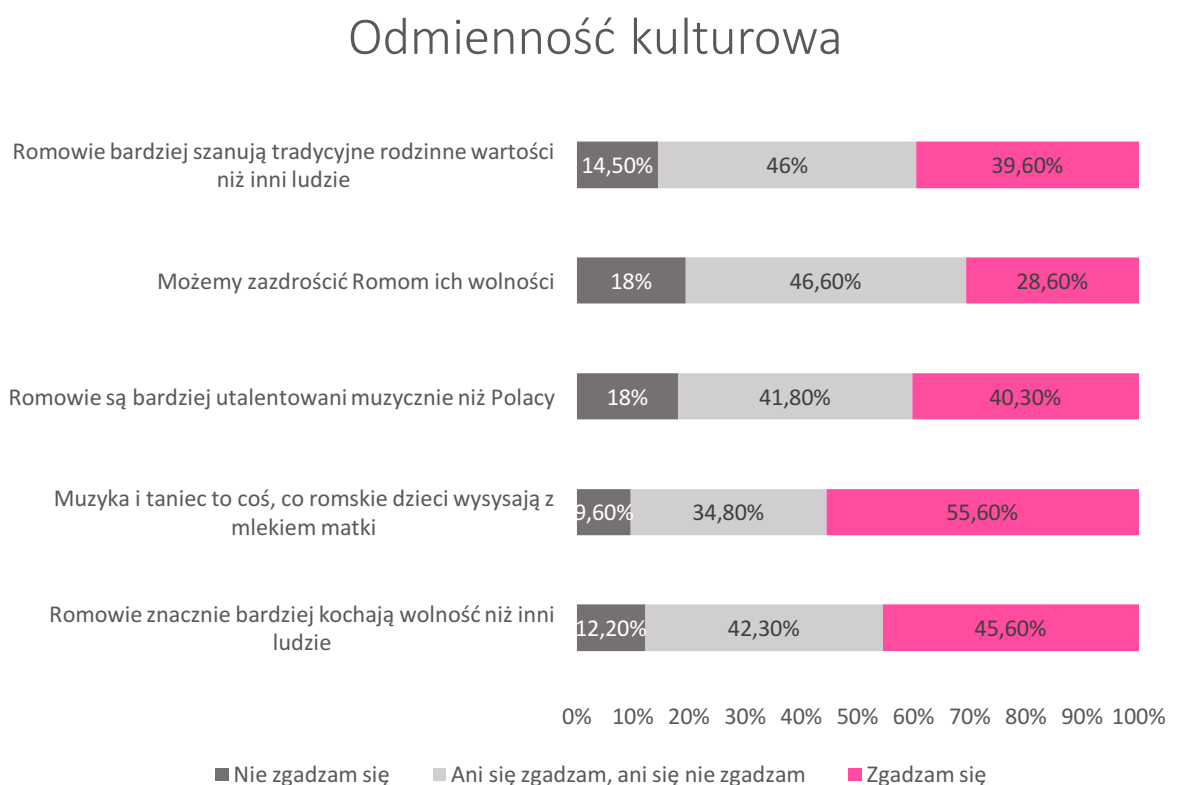
Jeśli chodzi o postawy antyromskie odnoszące się do przekonania, że przedstawiciele tej grupy narodowej niesłusznie i w zbyt dużej mierze korzystają z pomocy państwa, poparcie dla nich jest mniejsze, na co wskazuje istotna różnica w średnich dla skal¹⁴. Wciąż jednak między 1/4 a 1/3 Polaków było skłonnych zgodzić się ze stwierdzeniami wchodzącymi w skład tej skali. Analizy korelacji między zmiennymi demograficznymi a tą podskalą pokazały podobne

¹³ Kolejno dla wieku $r = -0,16$; $p > 0,001$; dla poglądów $p = 0,11$; $p > 0,001$

¹⁴ Dla skali niezastużonych korzyści $M = 3,03$, $SD = 0,85$; różnica między średnimi wyniosła $t(1338) = -5,56$; $p < 0,001$

zależności, co w przypadku podskali jawnych uprzedzeń antyromskich. Ponownie osoby nieco młodsze, o nieco niższym wykształceniu oraz o bardziej prawicowych poglądach¹⁵ były bardziej skłonne twierdzić, że Romowie niesłusznie korzystają z benefitów oferowanych im przez państwo, zbyt nachalnie walcząc o swoje prawa. Znow jednak współczynniki korelacji były niewielkie. Na uwagę zasługują również fakt, że ponownie nie zauważono istotnych różnic w poparciu dla stwierdzeń należących do tej skali między kobietami i mężczyznami.

Wykres 3. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytania w skali odmienności kulturowej Romów.

Przeprowadzone analizy sugerują, że najbardziej rozpowszechnionym w Polsce typem postaw względem Romów są przekonania odnoszące się do odmienności kulturowej przedstawicieli tej grupy narodowościowej. W przypadku stwierdzeń wchodzących w skład tej skali od niemal 30 proc. do ponad 55 proc. Polaków udzieliło odpowiedzi twierdzącej. Co więcej, średnia dla tej skali ($M = 3,37$; $SD = 0,82$) była nie tylko istotnie wyższa od jej

¹⁵ Kolejno dla wieku $r = -0,17$; $p < 0,001$; dla wykształcenia $r = 0,09$; $p > 0,001$; dla poglądów $r = 0,17$; $p < 0,001$.

środkowego punktu¹⁶, ale także od średniej dwóch pozostałych podskal¹⁷, co sugeruje, że to ten typ postaw wobec Romów przeważa w społeczeństwie polskim. Co ciekawe, wśród zmiennych demograficznych jedynie wiek okazał się być istotnie związany z postawami tego typu – osoby starsze były nieco bardziej skłonne je podzielać¹⁸. Oczywiście, przyglądając się stwierdzeniom wchodzących w skład tej skali można by użyć argumentu, że sformułowania te są przecież pozytywne, w związku z czym trudno tu mówić o jakichkolwiek uprzedzeniach. I chociaż faktycznie jest tak, że postawy tego typu mogą być traktowane przez członków większości – w tym przypadku Polaków – jako dobre, korzystne, nie zmienia to faktu, że wciąż prezentują pewien uproszczony wizerunek przedstawicieli mniejszości romskiej. Tak samo bowiem, jak nie każdy Rom jest złodziejem, tak i nie każdy jest piosenkarzem. Warto przy tym zwrócić uwagę na to, że podskala podkreślająca kulturową odmienność Romów była pozytywnie związana (choć wskaźniki korelacji były niewielkie) zarówno z podskala jawnych uprzedzeń antyromskich¹⁹, jak i podskala niezastużonych korzyści²⁰. To pokazuje, że osoby popierające potencjalnie pozytywne stereotypy na temat Romów są również w pewnej mierze skłonne popierać te negatywne.

Stereotypy romskie a poparcie dla przemocy

Znając rozpowszechnienie postaw wobec Romów w Polsce warto przyjrzeć się temu, jakie są konsekwencje przekonań na temat tej mniejszości. Jest to bowiem o tyle specyficzna sytuacja, że stereotyp Roma w Polsce wydaje się być ambiwalentny – na co wskazują pozytywne korelacje między skalami negatywnych postaw a skalą odmienności kulturowej. Polacy w dużej mierze zgadzają się ze stwierdzeniami ze skali jawnych, otwartych uprzedzeń antyromskich – co, przynajmniej teoretycznie, mogłoby prowadzić do takich negatywnych konsekwencji, jak poparcie dla aktywnych form przemocy – jednak również popularny jest w Polsce stereotyp odnoszący się do kultury Romów, który przez wielu może być traktowany jako pozytywny. Rodzą się zatem dwa pytania: czy poparcia dla przemocy będą w większej mierze udzielały osoby, których postawy wobec Romów są jawnie negatywne? I jakie

---

¹⁶ $t(1338) = 16,73; p < 0,001$

¹⁷ Kolejno dla skali jawnych uprzedzeń $t(1338) = 9,63; p < 0,001$; dla skali niesłusznych korzyści $t(1338) = 15,41; p < 0,001$

¹⁸ $r = 0,26; p < 0,001$.

¹⁹ $r = 0,09; p < 0,001$

²⁰ $r = 0,13; p < 0,001$

znaczenie dla akceptacji przemocy będzie miał stereotyp na temat kulturowej odmienności Romów?

Poparcie dla różnych form przemocy mierzone było wielowymiarową skalą akceptacji przemocy międzygrupowej²¹, wyróżniającej sześć typów przemocy oraz zawierającej podskale działań pozytywnych (Tabela 1). Zadaniem osób badanych było zapoznanie się z krótką historią, w której zarysowany był konflikt między grupą większościową (Polacy) a grupą mniejszościową (Romowie). Po przeczytaniu tekstu osoby badane proszone były o określenie, w jakim stopniu różne typy zachowania byłyby, ich zdaniem, uzasadnione w opisanej sytuacji. Do osiemnastu stwierdzeń dotyczących przemocy oraz trzech odnoszących się do działań pozytywnych respondenci ustosunkowywali się na skali od 1 do 7, gdzie 1 oznaczało „w ogóle nieuzasadnione”, a 7 – „w pełni uzasadnione”.

Tabela 1. Skala akceptacji przemocy międzygrupowej wraz z przykładowymi stwierdzeniami.

Podskala	Przykładowe stwierdzenie
Przemoc fizyczna ²²	Rdzenni mieszkańcy biją nowoprzybyłych.
Przemoc werbalna ²³	Mieszkańcy miasta rozsiewają plotki dotyczące nowoprzybyłych.
Izolacja ²⁴	Mieszkańcy miasta budują mur, by odgrodzić się od osiedla nowoprzybyłych.
Przemoc pośrednia ²⁵	Mieszkańcy miasta organizują protesty przeciwko nowoprzybyłym.
Asymilacja ²⁶	Mieszkańcy miasta zmuszają nowoprzybyłych do dostosowania się do swoich wartości.
Ignorowanie ²⁷	Mieszkańcy miasta są obojętni wobec nowoprzybyłych.
Działania pozytywne ²⁸	Mieszkańcy miasta próbują załagodzić konflikt.

²¹ Winiewski, Bulska, Świdrska (w druku). Uwarunkowania akceptacji przemocy międzygrupowej w Polsce. [W:] Stefaniak, A., Winiewski, M. *Uprzedzenia w Polsce 2: Oblicza przemocy międzygrupowej*.

²² $\alpha = 0,94$

²³ $\alpha = 0,91$

²⁴ $\alpha = 0,91$

²⁵ $\alpha = 0,93$

²⁶ $\alpha = 0,81$

²⁷ $\alpha = 0,69$

²⁸ $\alpha = 0,94$

Warto zaznaczyć, że pierwsze cztery formy przemocy stanowią odmienne rodzaje przemocy aktywnej, podczas gdy dwie kolejne podskale odnoszą się do tzw. przemocy biernej.

Przyjrano się zatem temu, na ile różne typy postaw wobec Romów są związane z poparciem różnych form przemocy wobec przedstawicieli tej mniejszości. Tabela 2 pokazuje wyniki analiz korelacji wszystkich trzech typów przekonań stereotypowych z wszystkimi typami przemocy międzygrupowej. Należy przy tym podkreślić, że na pytanie o poparcie dla przemocy wobec Romów odpowiadała tylko część osób badanych (N = 388), zatem analizy korelacji nie muszą być reprezentatywne dla całego społeczeństwa.

Tabela 2. Analiza korelacji trzech postaw względem Romów oraz podskal wchodzących w skład skali akceptacji przemocy międzygrupowej.

	Przemoc fizyczna	Przemoc werbalna	Izolacja	Przemoc pośrednia	Asymilacja	Ignorowanie	Działania pozytywne
Jawne uprzedzenia	0,29***	0,40***	0,43***	0,41***	0,41***	0,03	-0,20***
Nieuzasadnione korzyści	0,27***	0,33***	0,38***	0,32***	0,36***	-0,13*	-0,15**
Odmienności kulturowa	-0,11*	-0,07	-0,11*	-0,15**	0,08	0,30***	0,35***

*** $p > 0,001$; ** $p > 0,01$; * $p > 0,05$

Przeprowadzone analizy sugerują, że obydwa typy zdecydowanie negatywnych przekonań na temat Romów są pozytywnie związane z poparciem dla wszystkich aktywnych form przemocy. Zarówno osoby, które podzielają przekonania antyromskie odnoszące się do domniemanej patologii członków tej mniejszości jak i te osoby, w opinii których Romowie nadużywają pomocy społecznej, były skłonne akceptować takie rozwiązania, jak przemoc fizyczna, werbalna, czy izolacja oraz przemoc zapośredniczona przez władze. Jednocześnie zaś negatywne postawy wobec Romów były istotnie, negatywnie związane z poparciem dla działań pozytywnych na rzecz tej grupy mniejszościowej. Co ciekawe, zauważono także pozytywną relację między dwoma typami negatywnych postaw względem Romów a chęcią przymusowej asymilacji tej grupy. Stereotypy odnoszące się do odmienności kulturowej Romów okazały się zaś być pozytywnie związane z chęcią działania na rzecz tej grupy oraz z ogólnym brakiem zainteresowania i chęci zaangażowania w rozwiązanie konfliktu. Faktycznie

jest zatem tak, że ten typ postaw wobec Romów wydaje się nie prowadzić do jednoznacznie negatywnych konsekwencji, takich, jak poparcie dla przemocy międzygrupowej.

Podsumowanie

Zaprezentowane w raporcie analizy prowadzą do dwóch głównych wniosków. Po pierwsze, wydaje się, że stereotyp Roma w Polsce jest dziś dość ambiwalentny. Z jednej strony przeważają bowiem przekonania odnoszące się do potencjalnie pozytywnych cech przedstawicieli tej grupy mniejszościowej, takich, jak ich umiejętności muzyczne czy umiłowanie do wolności. Z drugiej jednak strony, znaczna większość Polaków podziela poglądy podkreślające domniemaną skłonność Romów do popełniania przestępstw czy też leniwą naturę członków tej grupy. Negatywne i pozytywne postawy wobec Romów są przy tym w pewnym stopniu powiązane. Jednocześnie należy podkreślić, że fakt tak dużego rozpowszechnienia stereotypowych przekonań na temat Romów dotyczących ich kultury, niekoniecznie jest korzystny dla przedstawicieli tej mniejszości. Badania nad innymi ambiwalentnymi stereotypami – w tym nad ambiwalentnym seksizmem – pokazują bowiem, że uproszczony obraz danej grupy, choć potencjalnie pozytywny, również może prowadzić do negatywnych konsekwencji, takich, jak gorsze wykonywanie zadań poznawczych przez osoby należące do tej grupy²⁹ czy nawet ich dyskryminacja na rynku pracy³⁰.

Po drugie zaś, analizy korelacji sugerują, że osoby przyznające się do skrajnie negatywnych postaw wobec Romów, są również bardziej skłonne akceptować różne aktywne formy przemocy wobec przedstawicieli tej grupy oraz mniej chętne by wspierać pozytywne działania na ich rzecz.

---

²⁹ Dardenne, B., Dumont, M., & Bollier, T. (2007). Insidious dangers of benevolent sexism: consequences for women's performance. *Journal of personality and social psychology*, 93(5), 764.

³⁰ Good, J. J., & Rudman, L. A. (2010). When female applicants meet sexist interviewers: The costs of being a target of benevolent sexism. *Sex Roles*, 62(7-8), 481-493.